

rajko petrov nogo

L J U B A V N A

Sneg snova meko zatrpava
oči i usne, ušni kanal —
zli demon zbunjen obigrava
nestašni čunić — val.

Astralno šušti gusti svod
i kuca tajnu ritam bled.
Sed sam — ozaren munjovod,
naš demon isto sasvim sed.

Čupkam li ga to za bradu, gle,
kakav to svet ovde niče —
bezoblično već je sve —
u snu se samo palac miče.

BRAZDA NESPOKOJA tj, BRAZDA SMRTI

Uljuljkana dušo, duboko zaori
brazdu nespokoja, bakterije smrti
niko nas dostojno ne ume da spori —
moramo sa sobom sami zaratiti.

Krenimo odjednom na četiri strane;
da, u svemu strašni deo mene ima:
pod glavom se muči sunce da ograne,
a stegna negvama obavića zima.

Veličanstven kaos. Haos ozarenja
vitla mi prašina s zardalih čula;
zdravstvujte moja celitelna bdenja
i puškarice novih karaula!

Pa gde je taj život — taj famozni udav —
(gong već najavljuje odgođenu treću)
mogao sam biti kralj, bogalj i luda,
i zakonodavac, mogo — ali neću.

zlatan gvozd

Ruke beloglavoga pokazuju mi kako da legnem i kako da se na-
mestim. Moje ruke drže zlatan gvozd.

Ogledalo mi vazda pokazuje istu sliku: bela kosa, bele frepavice,
bele obrve, rudasta koža. Vrščka deca vikala su: Beluga, i tako je počelo
moje bekstvo. Muška grana loze Ječmenića ugasiće se sa mnom.

Cinjenica je da se Kragujevac izgrađuje od neke čamo pedesettreće-
pedesetčetvrtle godine. Naprećac proradiše fabrike automobila, koža, kon-
zervi, nameštaja, galovih lanaca, konfekcije — ovdašnji prvoborci svim
scem se u Beogradu zalažu za tu izgradnju. Dođoše zidari iz Makedonije
i Crne Trave, faljigaši iz Gruže i Levča, prosti radnici iz Vlaške i Južne
Srbije, šoferi iz Preka i Podunavlja, inženjeri i tehničari iz Hrvatske i
Slovenije: Šiptari, Mađari, Bunjevci, Slovaci, Šokci, Dalmatinci i ostali.
Pomešaše se smradovi i jezici kao svakojake izmešine u klotzskoj jami i
podzemni izvori reke Lepenice oslabiše i skoro presahnuše.

Vladimir Ječmenić, koji sa Belugom ima isti broj lične karte 5718, zna
sve o tome. Znanje je stekao prelazeći s gradilišta na gradilište i preno-
seći svoje umetničke fotografije iz jedne montažne zgrade u drugu; vitki
gumeni ud uvek se selio s njim. Jednom je video novi urbanistički plan
i zna: grad je podeljen na osam oblasti obeleženih rimskim brojevima.
Ivice budućeg Vavilona ulaze u seoske alare — Mečkovac, Beloševac,
Bresnica, Stanovo, Sušica i Majinić već su osvojeni — i gutaju polja kao
zmija žabu. Tri brega i jedno brdo podmeću leđa višespratnicama, grob-
lje će uskoro biti pritisnuto Zelenim Prodorom, ševarno Jezero preobra-
ziće se u parking-prostor i benzinske pumpe. Brežuljak pored druma i
pruge za Lapovo još uvek pripada manjem ciganskom naselju, čađi iz
dimnjaka lokomotiva i zadahu obližnje klanice. Lepenica vijuga kroz sve
to kao mrtvo crevo u trbuhu leša.

Moj prijatelj Cogolj je gluv kao betonska greda u temelju i jezik
mu je samo parče mesa. Dika Grobljanac, najiskusniji i najmudriji među
nama, kaže da je u detinjstvu preležao zapaljenje mozga. Ponekad poku-
šavam da ga naučim čitanju reči sa usana, ponekad on mene uči čuta-
nju tela. Stara Grozda Krivošija, majka Jova Vukotića, brinula se o njemu
dok ga Beluga nije umotrio pored ringšpila u Pivarskom parku. Tada
je bilo proleće, i mladići su noću silovali kurve iz fabrike konzervi i
milicioneri su pored pruge pronašli onesvećenu Dušku Buđa.

Majka je hladna ležala na leđima i sijalo je sunce više Žeželja. Otac
je hladan ležao na leđima i padala je kiša iz niskoga neba. Nedostajao
mi je zlatan gvozd.

Dika Grobljanac je pismom iz Novog Travnika skrenuo pažnju Belugi
na temu gluvoga i maloumnoga kao spoj ništavne svesti i božanskoga
blata. Vladimir Ječmenić je usedelički pominjao savest i obzirnost, najviše
zakon i supovce. Gradilišta su mi ostavljala slobodnog vremena; posvetio
sam ga Cogolju i njegovoj efebskoj časovosti. Od prvog dana, onoga
pored škripavog ringšpila, Grozda Krivošija je znala sve o tome.

Vladimir Ječmenić ima svoj urbanistički plan grada i pokazuje ga
Belugi kada se zanese alkoholom. Noću, sedeći pod okruglom svetlošću
stone lampe, ucrtavam izmene u pojedinostima; okosnica se nikada ne
menja. Fotografije u flijoci čuvaju svoju razdražujuću lepolu i razvrstavaju
se po temama: dečaci krhkih rebara, mišićavi i kostolomni kosmati bil-
mezi, san i pakao. Peškiri padaju sa bedara i Vladimir Ječmenić, koji
svakog prvog ispunjava novčanu uputnicu na ime Judite Pal-Ječmenić u
gradu Vrču, napušta crtanje pod okruglom svetlošću stone lampe. U
mraku montažne zgrade Beluga odabira temu i jedan štrcavi beličasti vo-
doskok, svetli mlaz jalovosti i bola, obasjava priviđenje mladoga i vitkoga
muškarca, većnog Alkibijada, kose namazane mirisnim maslinovim uljem
i čvrste i glatke kože. Radnici sa svojih gradilišta, ti grozni heloti, zadišu
na znoj i malter; isto je i na gradilištima Dike Grobljanca u Novom Trav-
niku. Nad svim, danju i noću, na suncu i kiši, stražari kula Vatrognog
Doma i jedan šiljok povazan očekuje veliki čisti plamen među zidinama
Vavilona.

Kučerci, stračare i uličice sa Pivarskog Brda nestaće zajedno sa baš-
ticama i uskim dvorištima; kaldrma i tucanik biće prepliveni crnim i vrelim
asfaltom. Na mestu obučarskih radnjica, abadžinica, berbernica i trafika
dizaće se samousluga za čitav kraj: med, mleko i ostali otrovi. Splet krivih

rajko petrov nogo

IZNUTRICA

Kakav to đavo sumnje
priviđa nam se noću
i u lubanju svira
naceren žutu zloću

U podočnjacima — mreže
plavkastobelih klica
spolja smo srebrenasti
trune nam iznutrica

MISAO POGIBELJNA

M A R K U

Oseti miris zemlje za gradom
pored reke,
shvatiti nikad nećeš taj mrmor
mlade trave;
u potiljku ti sviće i već si miran
sasvim
sa mišlju pogibijelnom od koje oči
plave.

Jedna ti grana rosno sve bore
s čela zbrisa,
druge se hoćno trude da vazduh
oslobode.
U blage ruke, u beskraj položi
glavu trudnu,
zaželi smrt, počini — izlišan, kraj
večne vode.

Jedan književni kritičar spominjao mi je kako priznaje za pesnika autora ma i jedne pesme koja zaista vredi. O Rajku Nogu pisano je kod nas u poslednje vreme više nego i o jednom mladom pesniku. Njegova *Zimomora* dočekana je sa pohvalama i nagradama. On je zaista pesnik i to pesnik od bujne emotivnosti i bogatog temperamenta. To je evidentno iz svakog stila njegove nevelike zbirke, bez obzira što u njoj nema mnogo pesama u kojima Nogo doseže dovoljno duboko i pokazuje svoje prave mogućnosti.

Na primer, iako u *Zimomori* ima estradnih pesama, iako je ta knjiga mnogo proputovala sa Nogom, pešice ili ne; bez obzira što beleži brojne trenutke neposrednog obraćanja publici po mestima ka kojima ukazuju drumski putokazi po Bosni i Srbiji ili čak i ne ukazuju, u njoj ima daleko više pesama koje nisu estradne ili bar pokazuju da je Nogo daleko od opasnosti, česte za estradne pesnike, — da bude jednodimenzionalan. To samo dokazuje da se mogu glasno, kao što je to radio Majakovski, recitovati stihovi koji pokazuju slojevitost, čija imaginativnost traži dubinu unutar pesme.

Tako Nogova ljubavna pesma *Hromi He-fest* pokazuje veoma složenu slojevitost: ona je u isti mah i putena i prozračna. Telo je „zbrinuto“, zadovoljno ljubavlju, ali u isti mah i prošlo kroz katarzu, pa je na ivici irealnosti. Smeta samo što je ta irealnost skoro doslovno disovska: u zamiranjima bolova i svakodnevnice, u mekoj izmaglici senki i snoviđenja i u izranjanju nijansi beskrajno plave boje i obrisa ljubavi i lepote. Pesma ima trenutak u kome se vasiona i njeno di-sanje podređuju pesnikovom ljubavnom ritmu ali i trenutak u kome je pesnik nemoćan, mucav, skamenjen pred ljubavlju kao vasionom silom. Čas se priroda nehajno podsmehuje pesniku, i on sledi tu temu, diskretno ironičan na vlastiti račun, čas taj isti pesnik, kao srećni ljubavnik kome je sve moguće, nehajno obavlja ruku oko meseca. Razdvojen je svet u kome se ljubav traži od sveta u kome ljubav vlada. Samotnički je zatamnjena, na primer, ona reminiscencija o umornom štapu pred bogomoljom koji se kao u kasnim, poslednjim Dučićevim pesmama, kupa u svetlu i seni — simbol mučnog traganja smrtnika za smislom i svetinjom. Međutim, odmah dolazi oslobađajuća slika koja daje snažnu poentu pesmi: ljubavnici zakoraču u mit dok se priroda razmiče pred njima. Takva slojevitost, takvo sažimanje u jednoj kratkoj pesmi od pet strofa, takav zahvat — pokazuju da Nogo ima snage i paganske asocijativnosti u unutrašnjem razgravanju svoje pesme, kakvu obično nemaju estradni pesnici.

Pa i u njegovim izrazito estradnim pesmama nije toliko uverljiv njegov bunt i inat kad po svaku cenu ide na što grublji i direktniji izraz. Kao što je kritika primetila, njegov protest tu zazvuči patetično. Njegove pretnje u ime „mladosti goropadne“ učine se zaista samo kao simpatična goropadnost. Njegov glas je puniji i jači kada je ironično opor, kada dolazi iz proživljene gorčine. Na primer, kada u ime „onih koji nikad ne bjehu ničije dijete“, svojih drugova koji su kao i on sam odrasli po domovima prepušteni „predratnim babama“ iz dobrotvornih ureda i Crvenog krsta, dobacuje izazov vremenu nemilosrdno ironizirajući malograđansku jeftinu idilu. Prezrevši ananas i hrizantemu usred bede, Nogo prebacuje malokrvnost dobu kome bi trebalo snage „pod hitno da se okreži“. Iako su ti socijalni razlozi Nogovog bunta najproživljeniji, i zato su mu takve buntovne pesme najbolje, konkretno *Rajkovanje*, on ume da bude glasan, odlučan, pravi pesnik ozbiljnih prelomnih trenutaka kad govori u ime budućnosti:

pesnici, pred lomačem budućih bujica
dužni ste izreći i kad vam se neće
ipak se okreće!

Ironiju kao komponentu poezije Rajka Noga ističe i činjenica da se ona ne javlja samo u pesmama gde „ujedanje“ predstavlja vrstu akcionog programa pesnika i njegove generacije za ubrizgavanje sveže krvi vremenu.

književni imenik

RAJKO PETROV NOGO

Ironija je prisutna u njegovim pesmama ne samo kada ide „ljepoti zainat“, ne zato što voli da se inati, nego zato da bi neke stvari stavio na njihovo mesto, nego i u stihovima u kojima se toj lepoti prepušta, neću da kažem pokorno — ali zaljubljeno. Tu ironija na vlastiti račun daje posebne vrednosti njegovoj pesmi.

Inače, moj prvi utisak o *Zimomori*, a od njega ne odstupam, bio je da je to knjiga od vreline snega i od mirisa četinar. U njoj je mnogi stih odlomljen od prvobitno bujne prirode. I još: to je knjiga prvih opredeljenja jednog mladića koji glasajući za ludost, nerazumnost, za „veličanstvo lude“ piše, zapravo, neobično ozbiljno i odgovorno, koji tražeći opore razbijačke reči, ume da ispeva i krepkih ali opet izrazito lirskih stihova. I koji, uprkos tragova asimilirane lektire iz čijeg talasa je zakoračio svojom knjigom, sa tom istom knjigom nepobitno jeste pesnik i to jedna od najizrazitijih pesničkih ličnosti svoje generacije. Za oformljenje tog prvog utiska o prvoj knjizi Rajka Noga bilo mi je važno pored svežine četinara i ime sela u kome je ovaj pesnik rođen — Borija.

Jasna MELVINGER